

תורה אור השלם

יא

המקנא פרק ראשון סוטה

מסורת הש"ס

1. ויקראו את הימים כעבד קשה בחמור וכלבים ובכל עבדות בשורה את כל עבדות אשר עבדו בהם בפרך: שבות א י

2. אם חשבתו בין שפתים כפי יונה נחפה בכסף ואברותיה בירקרק חרין: הליים סו י

3. מי זאת עלה מן המדבר מתרפק על הורה תחת התפוח עוררתך שעה תבלתי ארץ: שעה תבלתי וילדתי:

4. ומולדותיך ביום הולדת ארץ לא בת שש ובמים לא רחצת למשיע והמלח לא המלח והחמל לא התחל:

5. יחזקאל טו ד

6. וירכבוהו על כנתי ארץ יאכל ונחבט שדי ויקחו רבש מטלע תשקן מלחמיש צור:

7. בדיים לב יג

8. על גבי חרשו חרשים האריות למענייכם:

9. תהלים קכט ג

10. רבקה כצמח השדה נתחך וחרבי ותגדלי וקבאי בערי ערדים שדים נבנו השעיר צמח ואת שרם ותרדי:

11. יחזקאל טו ז

12. עיו חמרת יה יחיה לי לישועה זה אלי ואנוהו אלהי אבי וארומנוהו:

13. שבות טו ב

14. ויאמר מלך מצרים למילדת העברת אשר שם האמת שפרתי ושם השנית פועה:

15. שבות א טו

16. ויאמר בילדכן את העברות יראיתן על האבנים אם בן הוא וקומתן אוח ואם בת היא וקרה: שבות א טו

17. ונאד בית הוצר ונהג היה עשה מלאכה על האבנים:

18. וימיתו יח

19. ותיראן המילדות את האלהים ולא עשו כאשר דבר אליהן מלך מצרים ותמיתן את הילדים: שבות א י

20. ותאמרן המילדת אל פרעה כי לא כנשית כי אל פרעה כי לא כנשית כי המצרות העברות כי חיות הנה בטרם תבוא אלתי המילדת וילדה:

21. שבות א יט

22. גור ארית יהודה מטוף בני עליה קרע רבין כצריה וכלביא מי יקומנו: בראשית מט ט

23. ידין נחש עלי דרך שפתן עלי ארץ העשן עקבי סוס ויפל רכבו ארור: בראשית מט יז

24. ומתלי אלהי שלחה ונתן אמרי שפה:

25. בראשית מט כא

26. יששכר חמר גרם רבין בין המשפתים:

27. בראשית מט די

28. בכור שורו הקר לו וקרני ראם קרניו בהם עמים ונתן חרו אפסי ארץ והם רבבות אמרים והם אלפי מנשה:

29. בדיים לב יז

30. בנימין זאב יטרף בכפר יאכל עד ולערב יחלק שלל:

31. בראשית מט כז

פרך כסה רך. משכס דברים ונשכר עד שהרגילוס לעבודה: כסריכה. כשנזון גוף וממנו חזקה: ה"ג כעבודה קשה אמר רבי שמואל בר נחמני אמר ר' יונתן שפיו מחליפין וכו'. זו היא קשה שלא היו רגילים בכך: ולמלאן דלמר (א). כפרך קמא כפה רך האי כפרך כמלא ודאי פריכה היא דהכמיז וימרו: ושפסוס. כשמושיפין הסיר על גבי כירה קרי לה שפיסה: אהס של חמין. לרמוך רגלי צעליהן כסדה: בין שפסיס. בין מלרי השדות מקומות לטעין. מלך גבול השדה גבשו מלאן וחזירו מלאן

שהיתה פועה ויוד. פירש רבינו מנחל (ל)ותמט למוסה ויולא הולד כמו שעוסיס אלו עכשוו זכאו האסה: אמריס

בהם כפרך אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבא כפה רך רבי שמואל בר נחמני אמר בפריכה וימרו את חייהם בעבודה קשה בחומר ובלבנים וגו' אמר רבא בתחילה בחומר ובלבנים ולבסוף ובכל עבודה בשדה את כל עבודתם אשר עבדו בהם כפרך אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן שהיו מחליפין מלאכת אנשים לנשים ומלאכת נשים לאנשים ולמ"ד נמי התם כפה רך הכא ודאי בפריכה דרש ר' רב עורא בשכר נשים צדקניות שהיו באותו הדור נגאלו ישראל ממצרים כשעה שהולכות לשאוב מים הקב"ה מזמן להם דגים קטנים בכדיהן ושואבות מחצה מים ומחצה דגים ובאות ושופות שתי קדירות אחת של חמין ואחת של דגים ומוליכות אצל בעליהן לשדה ומרחיצות אותן וסכות אותן ומאכלות אותן ומשקות אותן ונוקקות להן בין שפתים לשומר א"ם תשכבון בין שפתים וגו' בשכר תשכבון בין שפתים וכן ישראל לבית מצרים שנאמר כנפי יונה נחפה בכסף ואברותיה בירקרק חרוץ וכיון שמתעברות באות לבתיהם וכיון שמגיע זמן מולדתהן הולכות ויולדות בשדה תחת התפוח שנאמר תחת התפוח עוררתך וגו' והקב"ה שולח משמי מרום מי שמנקר ומשפיר אותן כחיה זו שמשפרת את הולד שנאמר ומולדותיך ביום הולדת אותך לא כרת שרך ובמים לא רחצת למשיע וגו' ומלמך להן שני עגולין אחד של שמן ואחד של דבש שנאמר ויניקתו דבש מסלע ושמן וגו' וכיון שמכירין בהן מצרים באין להורגן ונעשה להם גם ונבלעין בקרקע ומביאין שורים וחרשין על גבן שנאמר על גבי חרשו חרשים וגו' לאחר שהולכין היו מבצבצין ויוצאין כעשב השדה שנאמר ורכבה צמח השדה שנתחך וכיון שמתגדלין באין ערדים ערדים לבתיהן שנאמר ותרבי ותגדלי ותבואי בערי עדים אל תקרי בערי עדים אלא בערי ערדים וכשנגלה הקב"ה על הים הם הכירוהו תחלה שנאמר זה אלי ואנוהו ויאמר מלך מצרים למילדות העברות וגו' רב ושמואל חד אמר אשה וכתה וחד אמר כלה והמותה מ"ד אשה וכתה יוכבר ומרים ומ"ד כלה והמותה יוכבר ואלישבע תניא כמ"ד אשה וכתה דתניא שפרה זו יוכבר ולמה נקרא שמה שפרה שמשפרת את הולד ד"א שפרה שפרו ורבו ישראל בימיה פועה זו מרים ולמה נקרא שמה פועה שהיתה פועה (ומוציאה את הולד) ד"א פועה שהיתה פועה ברוח הקודש ואומרת עתידה אמי שתלד בן שמושיע את ישראל (ו)ויאמר בילדכן את שוכרעת לילד יריכותיה מצמנטות כאבנים ואית דלמר כדכתיב ויאור בית היוצר והנה הוא עושה מלאכה על האבנים מה יוצר זה ירך מכאן וירך מכאן וסדן באמצע אף אשה ירך מכאן וירך מכאן והולד באמצע (אם בן הוא והמתן אותו א"ר חנינא סימן גדול מסר להן בן פניו למטה כת פניה למעלה (ו)ותיראן המילדות את האלהים ולא עשו כאשר דבר אליהן וגו' להן מובעי ליה א"ר יוסי בר' חנינא מלמד שתבען לדבר עבירה ולא נתבעו (ו)ותחייין את הילדים תנא לא דייין שלא המיתו אותן אלא שהיו מספיקות להם מים ומזון (ו)ותאמרן המילדות אל פרעה כי לא כנשית וגו' מאי חיות אילימא חיות ממש אטו חיה מי לא צריכה חיה אפרית לאולדה אלא אמרו לו אומה זו בחיה נמשלה יהודה (גור ארית רן (ו)יהי רן נחש נפתלי (ו)אילה שלוחה יששכר (ו)חמור גרם יוסף (ו)בכור שור בנימין (ו)זאב יטרף דכתיב ביה כתיב ביה ודלא כתיב ביה כתיב (ביה) (ו)מה אמך לביא בין אריות רכצה וגו' ויהי כי יראו המילדות את האלהים ויעש להם כתים רב ושמואל חד אמר בתי כהונה ולויה וחד אמר בתי מלכות מ"ד בתי כהונה ולויה אהרן ומשה ומ"ד בתי מלכות דוד נמי ממרים קאתי דכתיב ותמת עוזבה (אשת כלב) ויקח לו כלב את אפרת ותלד לו את חור וכתוב דודו בן איש אפרתי וגו': (ו)וכלב בן חצרון הוליד את עוזבה ואת יריעות ואלה בניה ישר ושובב וארדון בן חצרון (ו)בן יפנה הוא בן שפנה מעצת מרגלים ואכתו בן קנו הוא דכתיב (ו)ילכדה עתניאל בן קנו אחי כלב (אמר רבא חורגו דקנו הוה דיקא

לכאת ממתי ארץ: חבלסך. לשון חבלי יולדה (ו)הפע (ג): מנקר. מנקה: משפר. כמו שעושין למינות ליישז את איברייהם ולתקנן שניתקן מלעד הלידה: לא כרס שרך. לא היה לך מיילדת לתמוך מיצור הולד: למשעי. להמליך כשר. כמו חלקת יואריו (בראשית טו) שעינות: עגולין. כעין ככר עגול: נעשפ לכן נס: רכבה כלמח סדה. גדלים מן הארץ כלמח סדה: וסנאי. לבית ארץ: הס הכיורוו. שראו שכינתו ככר: זה אלי. שרציתי ככר: אלישבע. בת עמינדב אשמו של הארץ: שפיסה פועה לולד. משעשעת אותו כדרך שמשחקים למינוקות כדברים ערבים לשעשעו: פועה. זועקת כמו יולדה אפעה (ישעיה מז): ה"ג ורציתן על האבנים אמר רבי יוחנן סימן גדול מסר להן כשעה שחורטע לילד יריכותיה מצמנטות כאבנים ד"א על האבנים כדכתיב וארד בית היוצר וגו' מה יוצר זה ירך מכאן וכו': ותאלמר גדול. שלא תטלוה אלס ותחיבאו ותאלמר נפל היה זה לכס סמימן על לידה ולא תטלוה ותהרגוהו. ד"א להי קרי ליה למשכר של אשה אבנים כדכתיב גבי יוצר כלי חרס אבנים ואשה נמי ליוצר דמיא: סדן. עץ עב שעליו יושב ומגלגל הכלים כדכתיב נדפוס הכלי לפי גדלו וקטנו: סימן גדול מסר להם. ורציתן על האבנים אם בן הוא אם ארץ יכילת לראות מיד אם בן הוא כלל שום הגבהה: בן פניו למטה. כדרך משמישהו. והכי מפרש במסכת נדה (דף לז.) אלוהי. משמע על עיסקי ביאה. לשון ויבא אליה (בראשית טו): וסמיין. הוה ליה למיכתב ולא המימו הלדים ומחייין משמע שהיו מסייעין להחיותו שהיו עומנות אותן כנתיאן ומגדלות אותם: אי נימא חיוס ממש. מילדות: כחיה נמשלה. וחית השדה אינה צריכה למילדת: דכתיב ביה כסיי ביה. מיי שכתוב בו שנקלס כשם כהמה וחיה הרי כתיב בו וסאין כתיב בו הרי כתיב בכל כסמייתן יחד מה אמך לביא בין אריות רכצה אמך כנסת ישראל כולה נקראת לביאה: אהרן ומשה. שיאלו מייוכד: וממס עוובה אשם כלב. והיא מרים. ולקמן (ו) מפרש להם נקראת שמה עוובה. והאי ותמת שנלטרעה: ויקח לו כלב את אפרת. לאחר שנתפרשת מור ולקחה לו. אלמא אפרת קרי מרים וכתיב כדוד בן איש אפרתי: וכלב בן חצרון. פסוק הוא כדברי הימים: (ו) בן יפונה בן שפנה מעלס מרגלים. מירוצל הוא דקא מתרן. לעולם בן חצרון הוא היה כלב ונמלא עתניאל אחיו מאמו: דיקא

6) כ"א רבי עקיבא. ר"ש. 7) יומא ט"ג. 8) שמה חבלתן חמין. 9) כ"א יוחנן להס. 10) כ"א ר"ג. 11) (ממורה טו. פ"ג. 1) (דף י"ב. 1) ויכתיב ענין עין פ"א ע"ש.

הגהות הב"ח

6) ר"ש ד"ה ולמלאן דלמר נמי כפרך: (ב) ד"ה וכלב ופי' הימים הסי' ולחיי' מ"ה בן שפנה כל"ל ומימות בן יפונה מחמ:

מוסף רש"י

שהיתה פועה. שפיסה ומדברת והוגה לולד מדרך הגשום המסיפות חיות הכסה ושוחט א סו. חורגו דקנו הוה. וילדה לו אחי כלב כלב עתניאל (בבבבב כ"ג י"ג).

20. ואמר מה אמך לביא בין אריות רכצה בתוך כפרים רכזה גוריה יחזקאל יט כ. 21. ויהי כי יראו המילדות את האלהים ויעש להם כתים: שבות א כא. 22. ותקם עוזבה ויקח לו כלב את אפרת ותלד לו את חור: רבוי הימים א ב יט. 23. ודוד בן איש אפרתי הוה מביית לוחם יהודה ושמו ישי ולו שנהג בניס וראיש בימי שאול וכן בא באנשים: שפואל א יו יב. 24. וכלב בן חצרון הוליד את עוזבה אשה ואת יריעות ואלה בניה ישר ושובב וארדון: רבוי הימים א ב יט. 25. למטה יהודה כלב בן יפונה: ככורי יג. 26. וילכדה עתניאל בן קנו אחי כלב חקטן ממנו ויתן לו את עסקה בתו לאשה: שפסיס א יג.

